

BESLUT
2023-01-25

Klagande

NN

Det överklagade beslutet

Centrala studiestödsnämndens
(CSN) beslut den 24 oktober 2022

Saken

Omställningsstudiestöd, Den
studerandes framtida ställning på
arbetsmarknaden

Nämndens beslut

Överklagandenämnden avslår överklagandet.

Överklagandenämndens beslut får enligt 47 § andra stycket lagen om omställningsstudiestöd inte överklagas.

Ärendet

NN ansökte om omställningsstudiestöd på 75 procent för studier på hälsopromotionsprogrammet vid en högskola under tiden den 16 januari – den 4 juni 2023 samt den 29 augusti 2023 – den 15 januari 2024.

CSN begärde därefter kompletterande uppgifter avseende frågan hur den sökta utbildningen kommer att stärka NN:s framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. CSN upplyste även bland annat om att omställningsorganisationen Kammarkollegiet kan, för de sökande som inte har något kollektivavtal, lämna ett yttrande om hur en sökt utbildning kan antas stärka en sökandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Kammarkollegiet har dock avstått från att yttra sig i NN:s ärende.

NN svarade bland annat följande. När hon hörde talas om att det skulle komma ett nytt bidrag att söka för personer i hennes ålder som vill utbilda sig, tog hon beslutet att söka sin drömutbildning. Hon såg en möjlighet att med omställningsstudiestöd kunna ta sig igenom tre år på högskola. Hon har inte gått någon liknande utbildning tidigare. Den här utbildningen kommer att ge henne möjlighet att jobba med bland annat fysisk hälsa, psykisk ohälsa och hälsopromotion på både individnivå och samhällsnivå. De som utbildar sig inom detta område kommer att behövas och behövs redan nu. Psykisk och fysisk ohälsa är ett stort problem i samhället och det

finns inga resurser för att hjälpa människor till en bättre hälsa. Hon menar att det är viktigt att arbeta för att minska klyftor i samhället och hon tror att man med denna utbildning kommer kunna vara med och påverka och förändra situationen. Hon kommer att ha ett brett arbetsfält när hon är klar med sin utbildning. Hon kommer kunna arbeta inom vården, kommuner och landsting, inom privat sektor, behandlingshem och skolor. Hon har idag ett stillasittande arbete som lönekonsult vilket hon arbetat med i 14 år. Detta arbete har inneburit stress då hennes arbete hela tiden utvärderas utifrån hur snabb hon är och att hon har så många kunder som möjligt. Hon känner att alla år med denna stress och stillasittande inte är ett alternativ för henne och hennes hälsa. Hon har i många år velat byta arbete men det är inte så lätt när man inte har en utbildning. Hon har inte läst klart gymnasiet utan har läst in mycket på Komvux. För henne som inte har någon direkt utbildning är det väldigt stort att ha kommit in på högskolan och fått möjlighet att utbilda sig på högskolenivå. Hon har studerat på sin utbildning sedan augusti 2022 och fått bra resultat på sin första tentamen. Hennes utbildning är tre år lång men hon ansöker om omställningsstudiestöd för ett år, 44 veckor. Utbildningen är på 30 högskolepoäng per termin. Hon vet att hennes utbildning kommer att ge henne andra arbetsmöjligheter på arbetsmarknaden. Att ha en högskoleutbildning inom det här området kommer ge henne större möjligheter inom flera arbetsområden.

CSN avslog ansökan med motiveringen att utbildningen inte stärker NN:s framtida ställning på arbetsmarknaden utifrån arbetsmarknadens behov.

NN överklagade beslutet och anförde bland annat följande utöver det hon tidigare anført. Hon anser att den här utbildningen kommer att ge henne en mycket starkare ställning på arbetsmarknaden. Hon är idag lågutbildad. Hon gick inte gymnasiet och har arbetat heltid sedan hon var cirka 17 år. Hon har läst på Komvux och folkhögskola senare i livet och hade inte fullständig gymnasiekompetens. Det är stor skillnad att få en högskoleutbildning jämfört med den utbildningsnivå hon har idag. Hon har "jobbat upp sig" på de arbeten hon haft men har också sett att hon inte har så mycket att komma med på arbetsmarknaden då hon saknar en utbildning. Hon har försökt söka sig vidare från sitt yrke som lönekonsult vid många tillfällen men saknar kompetens inom andra områden. Den utbildning hon valt kommer att ge henne ett brett område som hon kan arbeta med och hon har även möjlighet att studera vidare inom hälsa. Med den här utbildningen kan hon söka till gymnastiklärare och då har hon redan gjort en stor del av utbildningen. Hon kommer exempelvis kunna arbeta inom olika områden inom folkhälsa; utredningar, planering av interventioner för samhälls nivå, drivande av strategiska folkhälsofrågor m.m. När det gäller områden inom hälsa kommer hon kunna arbeta med bland annat livsstilsförändringar, rådgivning, stresshantering, rehabilitering och personlig tränare. Inom idrotten kommer hon kunna arbeta med coaching, att planera och hålla i träningar och tävlingar, utbildning och rekrytering av tränare etc. Hennes framtida arbetsgivare kan bland annat vara Folkhälsomyndigheten, och andra myndigheter, regioner, kommuner, länsstyrelser, civilsamhället, HR-avdelningar, äldreomsorg, Försäkringskassan, företagshälsovård, idrottsförbund, skolor och kommunförvaltningar. Som hon ser det finns det ett stort behov av högskoleutbildade inom hälsopromotion på flera områden. Detta är en utbildning som ligger rätt i tiden. Om hon skulle behöva byta arbete i framtiden på grund av att hon inte skulle orka med den stora stressen det innebär att jobba som lönekonsult skulle hon inte veta

vilka jobb hon skulle kunna söka. Hon saknar helt enkelt utbildning och skulle då få söka arbeten som inte kräver någon utbildning. Det vore att börja om från början igen vilket inte är ett alternativ i hennes ålder då hon har familj och fyra barn.

CSN överlämnade överklagandet och handlingarna i ärendet samt upplyste om att myndigheten inte funnit skäl att ändra det överklagade beslutet. CSN anförde även att de önskade yttra sig innan ärendet avgörs.

CSN inkom därefter, genom dess rättsavdelning, med ett yttrande och anförde bland annat följande. En sökning på Arbetsförmedlingens hemsida "Hitta yrkesprognoser", visar att det vid en samlad bedömning finns små till medelstora möjligheter till arbete som personaladministratör till år 2026. Det är den sämsta möjliga prognosen på hemsidan och innebär att efterfrågan på arbetskraft i yrket är tillfredsställt och det förekommer konkurrens om jobben. En sökning i Platsbanken på yrket ger 205 träffar, varav vissa tjänster tycks kräva någon eftergymnasial utbildning. Framtidsutsikterna inom yrket löneadministratör är, mot bakgrund av prognosen på Hitta yrkesprognoser, inte goda. Utifrån individuella förutsättningar har NN lång erfarenhet av arbete som lönekonsult vilket gör hennes individuella prognos inom yrket bättre. Då hon saknar formell utbildning på området får hennes konkurrensmöjligheter inom det nuvarande arbetsområdet samtidigt antas vara sämre än för någon som har en sådan formell utbildning. Enligt information som fanns på gymnastik- och idrottshögskolans informationssida om utbildningen hälsopromotion den 21 oktober 2022, kan den som genomgår utbildningen arbeta som hälsovetare, hälsocoach, hälsopedagog eller personlig tränare på individ eller gruppnivå. Personen kan arbeta både inom offentlig och privat sektor. En sökning på dessa yrken ger inga relevanta träffar på Arbetsförmedlingens hemsida "Hitta yrkesprognoser". En sökning på Sacos hemsida gällande framtidsutsikterna ger emellertid information om att det råder stor konkurrens om jobben för hälsovetare. Det finns ett överskott av hälsovetare på arbetsmarknaden och konkurrensen är hård, särskilt om man saknar arbetslivserfarenhet i branschen. En sökning på yrken som friskvårdskonsulent, hälsoinformatör och hälsopedagog på webbplatsen Framtid.se säger att prognosen på fem års sikt fortsatt är stor konkurrens om jobben, för både nyexaminerade och erfarna. Inom yrken som friskvårdsterapeut, fitnessinstruktör och personlig tränare saknas information om prognos på framtid.se. En sökning i platsbanken på yrkena hälsopedagog, hälsocoach och hälsovetare ger sammanlagt 10 träffar. En sökning på yrket friskvårdsinstruktör ger två träffar och en sökning på yrket personlig tränare ger 40 träffar. I sitt överklagande skriver NN att det behövs personal inom områden gällande psykisk ohälsa. En sökning på Hitta yrkesprognoser visar också att det finns stora möjligheter till arbete som exempelvis kurator inom de närmaste fem åren. En sådan tjänst kräver dock som regel istället en socionomutbildning eller motsvarande beteendevetenskaplig utbildning. SCB:s arbetskraftsbarometer från 2021 visar också att det finns behov av personal inom området Hälso- och sjukvård, samt social omsorg. Området hälsovetare ingår dock inte här. En bedömning av om utbildningen inom Hälsopromotionsprogrammet stärker NN:s ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov, behöver dels ta hänsyn till

1. Om utbildningen utifrån NN:s individuella omständigheter kan antas stärka hennes framtida ställning på arbetsmarknaden, och
2. Arbetsmarknadens behov.

NN saknar formell utbildning på högskolenivå. Hon arbetar också inom ett arbetsområde där efterfrågan på arbetskraft i yrket är tillfredsställt och det förekommer konkurrens om jobben. Att NN studerar en högskoleutbildning torde ur den aspekten, oavsett utbildningens inriktning, ge henne bättre möjligheter till arbete i framtiden. Utbildningen kan alltså antas stärka hennes framtida ställning på arbetsmarknaden. Vid en samlad bedömning får NN dock anses ha valt en utbildning inom ett yrkesområde där framtidsutsikterna är lika små, eller sämre, än inom hennes nuvarande yrke. Det finns utifrån arbetsmarknadens framtida behov, ingen efterfrågan på arbetskraft inom detta område då det finns många utbildade och konkurrensen är hård. CSN anser inte heller att det framkommit särskilda skäl som gör att omställningsstudiesöd får lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov. Överklagandet bör därför avslås.

NN lämnade därefter in synpunkter och anförde bland annat följande. CSN har i sitt yttrande skrivit att hennes utbildning inte kommer att leda till arbete eller stärka hennes ställning på arbetsmarknaden. Det är baserat på sökningar och efterfrågningar av yrket "hälsovetare". Det står också att hon har en privat arbetsgivare som saknar kollektivavtal och att Kammarkollegiet då ska föra hennes talan men har avstått från det. Det har på grund av olika omständigheter tyvärr inte blivit något samarbete mellan Kammarkollegiet och CSN för de som har arbetsgivare utan kollektivavtal. Det innebär att alla med arbetsgivare som saknar kollektivavtal kommer få föra sin talan själva genom att beskriva sin situation och utbildning. Hon upplever då att man som anställd hos arbetsgivare utan kollektivavtal hamnar i sämre utgångsläge i sökande av omställningsstudiestödet. Anledningen till att hon valt att byta inriktning i sitt yrkesliv är att hon inte vill bli sjukriven av utmattning på grund av stress. I 14 år har hon haft ett arbete som hon känner en stor stress över och ett tempo hon inte klarar av. Det är ett stillasittande arbete med många kundkontakter där hon mäts i tid och effektivitet. Semestertiderna är oförmånliga och hon har nu tagit steget att byta inriktning och utbilda sig. Det spelar ingen roll hur många sökningar man får på löneadministratör då det inte är ett hälsosamt arbete för henne. Arbetet kommer leda till att hon blir sjukskriven. Utbildningen hon valt öppnar många nya möjligheter för henne. Efter utbildningen kommer hon även kunna komplettera med andra utbildningar om hon exempelvis skulle vilja utbilda sig till kurator. Det är inte rättvist att utgå från att hon kommer att bli en utbildad hälsovetare. Hennes framtida arbete kan komma i olika former och hos många olika arbetsgivare. Hon har tidigare påpekat att hon har arbetat sedan 17 års ålder och saknar komplett gymnasieutbildning. Hon har läst på folkhögskola till travhästskötare och läst in delar av gymnasiet på Komvux. Om hon skulle söka arbete idag skulle hon inte ha så mycket att välja på då hon saknar relevant utbildning. Det är svårt för personer i hennes ålder att ta steget till ny utbildning och byta jobb. För hennes del blir detta avslag en mycket negativ konsekvens av hennes val att börja studera.

Författningsbestämmelser

Av 25 § förvaltningslagen (2017:900) framgår följande. Innan en myndighet fattar ett beslut i ett ärende ska den, om det inte är uppenbart obehövt, underrätta den som är part om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet. Myndigheten får dock avstå från sådan

kommunikation, om

1. ärendet gäller anställning av någon och det inte är fråga om prövning i högre instans efter överklagande,
2. det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet, eller
3. ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse kräver att beslutet meddelas omedelbart.

Av 15 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd följer bland annat följande. Omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Om det finns särskilda skäl, får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov.

Omställningsstudiestöd får inte lämnas för en utbildning som

1. enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare,
2. den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla för att den studerande ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter, eller
3. den studerande redan har genomgått och från vilken han eller hon redan har ett slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis.

Till en studerande som har en examen på forskarnivå får omställningsstudiestöd lämnas för en utbildning som tillsammans med den studerandes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl.

Prövningen enligt första-tredje styckena ska göras första gången en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för en och samma utbildning.

Av 32 § samma lag framgår följande. Om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska Centrala studiestödsnämnden ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov enligt 15 §. Omställningsorganisationen behöver dock inte ges tillfälle att yttra sig om

1. den redan har lämnat ett yttrande,
2. den har meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig,
3. ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år, eller
4. ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för.

Överklagandenämndens bedömning

Överklagandenämnden konstaterar inledningsvis att CSN i sin handläggning som första instans inte kommunicerat de uppgifter som nämnden hämtat in gällande arbetsmarknadens behov med NN innan beslut fattats. Enligt förvaltningslagens bestämmelser ska sådana uppgifter normalt kommuniceras innan beslut.

Överklagandenämnden finner dock att ärendet i detta fall ändå kan avgöras av nämnden då uppgifterna har kommunicerats med NN genom CSN:s yttrande i ärendet.

Frågan i ärendet är då om en utbildning på hälsopromotionsprogrammet stärker NN:s framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov eller om det annars finns särskilda skäl för att bortse från arbetsmarknadens behov.

Av förarbetena till lagen om omställningsstudiestöd (prop. 2021/22:176 s. 202-204) framgår bland annat följande.

”Regeringen anser att vilken utbildning som kan antas stärka en enskilds framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov bör bedömas utifrån varje persons situation och förutsättningar, dvs. utifrån personens tidigare utbildning, kunskaper och erfarenheter från arbetslivet. Utbildningen kan antingen syfta till att stärka personens ställning inom det arbetsområde som han eller hon redan arbetar eller har arbetat, eller syfta till att personen ska stärka sin kompetens på andra arbetsområden för att kunna söka nya arbeten.”

”Eftersom bedömningen av om en utbildning stärker den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden ska ske med beaktande av arbetsmarknadens behov, bör särskild hänsyn tas till om utbildningen verkligen kan antas öka den enskildes möjligheter utifrån förhållandena på arbetsmarknaden. Det kan handla om den regionala nivån, den nationella nivån eller en kombination av de båda beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Som framgår ovan får det en särskild betydelse i de fall utbildningen syftar till att personen ska stärka sin kompetens på andra arbetsområden än det som han eller hon redan arbetar eller har arbetat inom. I de fallen bör det beaktas om det är rimligt att utbildningen kan öka möjligheten att söka och faktiskt etablera sig inom ett nytt arbetsområde efter genomgången utbildning, om det inte finns särskilda skäl.”

”För den som inte redan är etablerad inom eller som saknar en grundutbildning inom ett sådant arbetsområde där det redan råder hård konkurrens eller överetablering kan det i vanliga fall inte antas att en utbildning till ett yrke inom området leder till en etablering. I sådana fall bör det inte vara möjligt att få omställningsstudiestöd.”

”Regeringen gör bedömningen att det inte är lämpligt att i lagen ange i vilka fall omställningsstudiestöd får lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov. Detta då en individuell bedömning måste göras i varje enskilt fall. I stället bör det av lagen framgå att det krävs särskilda skäl. Särskilda skäl att bevilja omställningsstudiestöd, trots att utbildningen syftar till ett yrke för vilket det råder hård konkurrens eller överetablering, bör kunna vara att det i det enskilda fallet finns omständigheter som gör det sannolikt att utbildningen kan leda till en ny anställning eller betydligt ökad anställningsbarhet.”

Prövningen av om den aktuella utbildningen stärker den sökandes ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov görs utifrån det yttrande som lämnats i denna del. I det nu aktuella fallet saknas yttrande från någon omställningsorganisation eftersom Kammarkollegiet meddelat att de inte yttrar sig i några ärenden för närvarande. Det medför att det ankommer på den enskilde som ansöker om omställningsstudiestöd att visa att förutsättningarna för förmånen är

uppfyllda. Bedömningen får därmed utgå från NN:s egen beskrivning av hur utbildningen stärker hennes ställning på arbetsmarknaden. Vid denna bedömning går inte att bortse från det yrke den sökande är verksam i för tillfället och en jämförelse måste då också göras med de yrken som utbildningen avser att ge tillträde till.

Överklagandenämnden instämmer i CSN:s bedömning avseende hur arbetsmarknadsläget för de respektive yrkena löneadministratör och hälsovetare eller liknande yrken är beskrivet och bedömer att utredningen i den delen är tillräcklig utifrån vad sökanden anför.

Av utredning i ärendet framgår att NN:s tidigare utbildning är begränsad till vissa gymnasiestudier och att hon arbetar inom ett yrkesområde som hon saknar utbildning för. Det kan då antas att hennes framtida ställning på arbetsmarknaden kan komma att stärkas av en högskoleutbildning. Eftersom arbetsmarknadens behov också ska beaktas gäller dock för den som genom utbildningen avser att byta yrkesområde att det tilltänkta nya yrkesområdet inte får vara överetablerat. I detta fall är det hög konkurrens om arbetstillfällen både inom det nuvarande och tilltänkta yrkesområdet. Utbildningen på hälsopromotionsprogrammet leder således inte till ökade möjligheter till etablering.

Mot bakgrund av ovanstående bedömer Överklagandenämnden att NN:s sökta utbildning inte kan antas förbättra hennes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. De omständigheter NN anför är, enligt Överklagandenämndens mening, inte särskilda skäl för att lämna studiestöd utan beaktande av arbetsmarknadens behov. Överklagandet ska därför avslås.

Robert Dalman

Maria Lekarkina

Beslutet har fattats av Eva Gullfeldt, ordförande, Robert Dalman, myndighetschef, samt ledamöterna Olof Edling, Staffan Ingmanson, Gunilla Lavås, Jessica Levin, Jonathan Sjölander och Helena Söderberg,

Föredragande: Maria Lekarkina

Kopia till CSN och CSN:s Rättsavdelning
Kopia till Utbildningsdepartementet